

НАШІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

АКЦЕНТУВАТИ ЩО? НА ЧОМУ? НА КОМУ? У / В ЧОМУ?

Дієслово латинського походження *акцентувати* в сучасній українській літературній мові активно вживане в наукових, офіційно-ділових та публіцистичних текстах із переносним значенням ‘висувати / висунути на перший план; зосереджувати / зосередити увагу на тому, що є важливим, істотним’.

Цю семантику слово *акцентувати* розкриває, поєднуючись з іншими словами, якими воно керує, – переважно іменниками, а також субстантивованими прикметниками і дієприкметниками, займенниками, що позначають об’єкт дії чи об’єкт обмеження.

Семантичну позицію об’єкта дії (*що?*) в сучасному літературному мововжиткові заповнюють головню залежні від дієслова *акцентувати* іменники у формі знахідного відмінка без прийменника, зокрема такі: *увагу; тему, проблему; значення; функцію; специфіку, основу, характер, рису, особливість, оригінальність; важливість; потребу; роль; подібність, схожість, спорідненість; відмову; (психічний, фізичний) стан* та ін.

Семантичну позицію об’єкта обмеження посідають іменники, субстантивовані прикметники і дієприкметники, займенники у формі місцевого відмінка:

на чому?: на темі, проблемі, питанні, ситуації, моменті (моментові); факті (фактові), висновку (висновкові); функції; обставині, причині; запиті (запитові), потребі; історії, політиці; небезпеці, загрозі; навчанні, роботі, співпраці; подібності, спорідненості, щирості; команді, колективові (колективі);

змінах, розбіжностях, наслідках; гаслах, чинниках, нормах; збитках, помилках; зусиллях, перевагах; деталях, елементах, складниках; напрямках, аспектах; темпах; почуттях; межах; групах; словах; рухах; минулому, майбутньому; основному, визначальному, важливому; ньому (нім), ній, чомусь (чімсь), дечому (дечім), тому (тім), цьому (цім) та ін.;

на кому?: на людях, дітях, громадянах, мешканцях, політиках, чиновниках, працівниках, колегах, сусідах, друзях, виборцях, учасниках, глядачах, відвідувачах, учнях, студентах; хворих, потерпілих; тваринах; мені, нас, тобі, вас, ньому (нім), ній, них, комусь (кімсь), декому (декім), кожному (кожнім), інших, усіх та ін.;

у / в чому?: у / в характері (характерові); справі; документах (документові), програмі, праці, статті, рецензії, доповіді, монографії, постанові, коментарі (коментареві), оголошенні, інтерв'ю, заяві; концепції; портреті (портретові); постаті; ньому (нім), ній, чомусь (чімсь), дечому (дечім), тому (тім), цьому (цім) та ін.

Дієслово *акцентувати* може керувати кількома залежними словами або лише одним із них. Зокрема поширені такі моделі:

1) «що? (здебільшого увагу) + на чому? / на кому?»: *Ми хочемо **акцентувати увагу на цій проблемі*** (Україна молода, 2019); *Її авторка, Світлана Кабачинська, **акцентує увагу на монографії*** доцента Дрогобицького педагогічного університету Людимира Філоненка «Ярослав Барнич» (Дзеркало тижня, 2019); ***Акцентуємо увагу на контррозвідці та питаннях державної безпеки*** (інтернетівське джерело «LB.ua», 2020); *Низку праць, особливо російською мовою, С. Русова підписувала криптонімами, щоб **не акцентувати увагу на своєму прізвищі*** (І. Євдокименко); *Раніше не знав я цієї речі, і критика якось **не акцентує на ній увагу, а це ж класика світова!*** (О. Гончар); ***Акцентували на собі увагу*** й свічки, символ світла, життя... (Україна молода, 2011); *Для того щоб бачити проблеми дітей, **акцентувати на них увагу*** й виконувати роль ефективного посередника між дитиною та владою, має бути інститут уповноваженого (День, 2012); *Тому ми **акцентували увагу на молодих людях*** з мінімальним досвідом роботи в правоохоронних

органах (3–5 років) або ж із досвідом роботи у сфері юриспруденції (НВ, 2016) та ін.;

2) «на чому? / на кому?»: Мер **акцентував на тій прикрій обставині**, що в сесійній залі Державний Гімн не звучав ще жодного разу (Україна молода, 2011); Зображуючи Гервасія в гумористично-добродушному тоні, автор не приховує своїх симпатій до нього, **акцентує на його щирості і простоті** (П. Хропко); Я досліджую Рух опору і хочу **акцентувати саме на цих людях** (інтернетівське джерело «LB.ua», 2020); У цих стінах не роблять таємниці із цього добре відомого всім факту. Навіть навпаки – намагаються **акцентувати на ньому** (Україна молода, 2011); **На цьому акцентує** суддя Галицького районного суду міста Львова (Українське радіо, 2025) та ін.;

3) «що?»: Прикметно, що, виголошуючи вступне слово й до цієї молодіжної конференції, О. Зінкевич **акцентує особливу духовну спорідненість** двох письменників і характеризує постать П. Куліша цитатою із Хвильового (Всесвіт, 2000, № 1–2); Емпірик **акцентує значення** індивідуального досвіду та **недовіру** до теорії (Л. Мірошниченко); Сьогодні є потреба... **акцентувати соціальні функції** видавничої справи, чіткіше окреслювати її місце в системі соціальних комунікацій загалом (Н. Зелінська); У художньому тлумаченні відчуження людини в суспільстві Г. Тарасюк насамперед **акцентує психічний стан**, утілений у переживаннях особистості (О. Ставнича); На тлі розвитку історичної україністики другої половини ХІХ – початку ХХ ст. він [дослідник] **акцентував новаторський характер** історичних пошуків М. Грушевського в кількох напрямках (В. Тельбак); «**Акцентовано важливість** підвищення ефективності координації по каналах міністерств оборони Росії і Туреччини», – ідеться в заяві російського уряду (інтернетівське джерело «LB.ua», 2020) та ін.;

4) «що? + у / в чому?»: Дитячу **тему акцентовано в епізоді**, де, набувши вигляду естрадного співака, Дон Жуан тримає в руках ляльку (День, 2010); Автор **акцентує в характері** свого героя такі **рис**и, як «плинність натури»..., «неспокійний розум»..., «самолюбство, яке поглинає благородні почуття», відсутність сильної волі (Д. Наливайко); Художньо-документальна проза спроможна **акцентувати в описуваній по-**

статі найрізноманітніші **прикмети**: соціальні, психологічні, морально-етичні (О. Рарицький); Французький філософ, дослідник ностальгії Володимир Янкелевич **у праці** «Необоротне і ностальгія» **акцентує значення** суб'єктивного у природі будь-якої ностальгії (Л. Мірошниченко); **Внутрішню форму** нейтрального в сучасному мовленні прощання до побачення також неодноразово **акцентовано в листах** Лесі Українки (С. Богдан); Подібна спрощеність через повторення **акцентує в загальному літературному русі** важливий соціумний **запит** (Я. Бригадир) та ін.;

5) «на чому? + у / в чому?»: Проте сама авторка наголошувала на тому, що все ж **акцентувати в цьому словосполученні** варто **на епітеті**, а не **на озвучуваному слові** (УНІАН, 2007); **Визначення** ключових компетентностей для життя, педагогіка партнерства, мотивований вчитель, орієнтація на учня, виховання на цінностях, нова структура освіти, автономія школи та якість освіти, справедливе фінансування й рівний доступ – **ось на чому акцентовано в новій концепції** (Український тиждень, 2016); **Саме на цьому акцентуємо в нашій магістерській програмі** (електронний ресурс «Житомир.info», 2021); **Об'єднують ці роботи мотиви казок і старовини, на яких пан Юрій акцентує в кожному виробі** (електронний ресурс «ЧЕline», 2025) та ін.;

6) «що? (здебільшого увагу) + на чому? / на кому? + у / в чому?»: Гротовський **у своєму відомому трактаті** «На шляхах до бідного театру» **акцентує увагу на акторі й глядачеві** (День, 2012); **На цьому акцентував увагу у своїй промові** з нагоди відзначення Дня Конституції голова облдержадміністрації Андрій Троценко (інтернетівська газета «Фіртка», 2014); **На цій проблемі «День» акцентував увагу в матеріалі** «Як захистити Лавру від ... церкви?» у № 62–63 за 8–9 квітня 2016 року (День, 2017); **Проблемні питання правового забезпечення діяльності Конституційного Суду України в частині визнання актів неконституційними не є вичерпними, та на них ми ще акцентуватимемо увагу в наступному розділі дисертації** (К. Кравчук); **Кожен із науковців також акцентував увагу у своїх дослідженнях на певному колі проблем** (А. Кузишин) та ін.

Не відповідає граматичним нормам української літературної мови керування дієслова *акцентувати* іменником, субстантивованим прикметником чи дієприкметником, а також займенником зі значенням об'єкта обмеження у формі знахідного відмінка із прийменником *на* – *на що?* (*на тему, проблему, проблематику; те, це, щось, де що, усе та ін.*), пор.: <...> і ФСБ, і шановний суддя **акцентують увагу на те, що** слідчий, який керував обшуком, особисто не забороняв адвокату брати в ньому участь (Громадське телебачення, 2013); Тому я знову ж таки **на цей факт і на цю саме проблематику акцентую в цьому законопроекті** (із депутатського виступу); Єврокомісія... **акцентувала увагу на хронічний дефіцит кадрів у** службах, відповідальних за перевіряння екіпажів літаків, а також за проведення медичних оглядів (Європейська правда, 2015); Скажіть, яке ваше бачення волонтерських педагогічних ініціатив і **на що саме** за таких складних умов ми маємо **акцентувати в освіті?** (День, 2022); – Важливо **акцентувати в** таких подіях **на можливість** комунікувати, зрозуміти, що життя триває **попри втрати** (Високий Замок, 2024) і под. Найімовірніше, що таке слововживання поширилося в мовній практиці за аналогією до керування *на що?*, характерного для дієслів *наголошувати / наголосити, зосереджувати / зосередити, звертати / звернути (увагу)*, які є українськими відповідниками іншомовного дієслова *акцентувати*.

Отже, керування дієслова *акцентувати* **що?, на чому?, на кому?, у / в чому?** та моделі уживання «*що?* + *на чому?* / *на кому?*»; «*на чому?* / *на кому?*»; «*що?*»; «*що?* + *у / в чому?*»; «*на чому?* + *у / в чому?*»; «*що?* + *на чому?* / *на кому?* + *у / в чому?*» відповідають синтаксичній нормі сучасної української літературної мови. Натомість керування *акцентувати на що?*, спричинене дією закону аналогії, не є нормативним.

Лариса Колібаба